

Lapin liitto
Rantavitikantie 33 A, PL 1166
96301 Rovaniemi
info@lapinliitto.fi

Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaava

Lapin liitto on alkanut laatimaan Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavaa vuonna 2020 Sodankylän kunnan esityksestä. Vaihemaakuntakaavan tarkoituksena on ratkaista Sakatin kaivoshankkeen kaivostoimintaan liittyvät maakunnalliset ja seudulliset alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet. Maakuntakaava laaditaan vaihemaakuntakaavana siten, että kaavassa käsitellään lähtökohtaisesti vain kaivoshanketta koskevat teemat. Vaihemaakuntakaava koskee kaivoshankkeen edellyttämiä muutoksia voimassa olevaan Pohjois-Lapin maakuntakaavaan 2040 Sodankylän kunnan alueella. Vaihemaakuntakaava kumoaa voimassa olevan maakuntakaavan niiltä osin kuin uudessa vaihemaakuntakaavassa osoitetaan muutoksia.

Lapin liiton hallitus hyväksyi 15.12.2025 vaihemaakuntakaavaehdotuksen maankäyttö- ja rakennusasetuksen 13 §:n mukaisesti viranomaislausunnoille.

Lapin liitto pyytää viranomaisilta, keskeisiltä yhteisöiltä ja Lapin kunnilta lausuntoa Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavan ehdotuksesta 30.1.2026 mennessä.

Kemijärven, Sallan, Savukosken ja Pelkosenniemen kuntien ympäristönsuojeluviranomaisena toimiva Kemijärven kaupungin ympäristöterveyslautakunta on katsonut aiheelliseksi lausua Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavaehdotuksesta, koska hankkeen ympäristövaikutusten on arvioitu voivan ulottua edellä mainittujen kuntien alueelle.

Kemijärven kaupungin ympäristöterveyslautakunnan lausunto

Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavan kaavaehdotusvaiheen kaavaselostuksessa todetaan, että vaihemaakuntakaavan suunnittelu ja vaikutusten arviointi pohjautuu YVA-menettelyssä tehtyihin selvityksiin ja arviointityön tuloksiin sekä Natura-arvioinnin päivitystä ja ympäristölupaprosessia varten päivitettyihin selvityksiin ja arviointeihin.

Hankkeen toteuttamiseksi haetaan luonnonsuojelulain 39 §:n mukaista valtioneuvoston yleisistunnon päätöstä poiketa Natura-suojelusta. Päätöksen edellytyksenä on, että hankkeelle tai suunnitelmalle ei ole vaihtoehtoja ratkaisua ja valtioneuvosto yleisistunnossa päättää, että hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä. Kaavaselostuksessa todetaan, että Sakatin kaivoshanke on nimetty asetuksen (Critical Raw Materials Act, CRMA) mukaiseksi strategiseksi hankkeeksi. Strategiset hankkeet luokitellaan yleisen edun mukaisiksi, koska ne vahvistavat strategisten raaka-aineiden toimitusvarmuutta EU:ssa. Tämä korostaa Sakatin kaivoksen strategista merkitystä Suomen ja Euroopan kannalta yhtenä vihreän siirtymän mahdollistajana ja huoltovarmuuden turvaajana. Koska kaavan toteutuminen edellyttää päätöksen Natura-suojelusta poikkeamisesta, olisi myös kaavaselostuksessa aiheellista perustella tarkemmin miksi hanke katsotaan yleisen edun kannalta pakottavaksi ja miksi vaihtoehtoja

(2)

ratkaisua ole. Perusteiden laajempi avaaminen palvelisi myös alueidenkäyttölain kaavoitukselta edellyttämää vuorovaikutteisuutta.

Hankkeen valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat ristiriitaiset luonnon monimuotoisuuden edistämisen osalta. YVA-menettelyssä on tunnistettu, että hankkeen toteutuminen edellyttää soidensuojelulainsäädännön muuttamista. Hankkeen YVA-selostukseen antamassaan perustellussa päätelmässä yhteysviranomaisen totesi, että soidensuojelulainsäädännön muuttamisesta tulee päättää ennen vaihemaakuntakaavan hyväksymistä myös maankäyttö- ja rakennuslain mukaisten kaavan sisältövaatimusten takia. Kemijärven kaupungin ympäristöterveyslautakunta yhtyy ELY-keskuksen toteamukseen siitä, että tarvittavan lainsäädännön tulee olla muutettuna viimeistään ennen vaihemaakuntakaavan hyväksymistä. Kaavoitusviranomaisen ratkaisun tulee noudattaa suojelupäätöksiä.

YVA-menettelyn yhteydessä, johon kaavoituksen vaikutusten arviointi perustuu, on tunnistettu, että hankkeen vesistövaikutusten arviointiin liittyy epävarmuuksia muun muassa johtuen mahdollisesta korkearikkisen rikastushiekan läjitysalueen tarpeesta, kallioruhjeiden esiintymisestä, prosessivesien käsittelystä ja niiden laadusta sekä sulkemissuunnitelmaan liittyvistä kysymyksistä. Näin ollen myös Kitiseen ja sen alapuoliseen Kemijokeen aiheutuvat vaikutukset voivat olla arvioitua suuremmat. YVA-menettelyssä tunnistetut epävarmuudet tulee huomioida hankkeen tarkemmassa suunnittelussa, kaavoituksessa ja myöhemmin lupamenettelyissä. Vaikutuksia Kitisen ja sen alapuolisen Kemijoen kemialliseen ja ekologiseen tilaan tulee arvioida tarkemmin. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon vesienhoidolliset tavoitteet. Kaavoituksella ohjataan osaltaan hankkeen toteuttamista, ja siitä aiheutuvia ympäristövaikutuksia ja niiden ehkäisemistä. Kaavoituksen ohjaava rooli ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee tunnistaa jo maakuntakaavavaiheessa.

Hankkeen vaikutusalueen paliskunnat ovat myös tuoneet lausunnoissaan useita puutteita vaikutusten arvioinnista poronhoitoon. Hankkeen tarkemmassa suunnittelussa ja toteutuksessa tulee varmistaa, että poronhoidon alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset turvataan ja paliskuntien kanssa käydään neuvottelua.

Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöterveyslautakunnan ja myöhemmin Kemijärven kaupungin ympäristöterveyslautakunnan YVA-menettelyn yhteydessä antamat lausunnot on otettava hankkeen kaavoituksessa ja jatkosuunnittelussa huomioon, mitä tulee kaivoksen vesienhallintaan, prosessivesien johtamiseen, raskaanliikenteen aiheuttamaan vaaraan niin ihmisille kuin pohjavesille, sekä Kemijärvellä mahdollisesti tapahtuvan rikasteen lastauspaikan tarkennus tarpeeseen. Ympäristöterveyslautakunta korostaa lisäksi, että hankkeen aikaisista vesistöön vaikuttavista häiriötilanteista tulee ilmoittaa myös Pelkosenniemen kunnan ja Kemijärven kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisille.

Sakatin kaivoshankkeen vaihemaakuntakaavaehdotus tulisi ulottaa kattamaan kaikki hankkeen toimintojen sijoitusvaihtoehdot, myös mahdollinen Kemijärvelle sijoittuva rikasteen lastauspaikka ja huomioida siitä aiheutuvat liikennevaikutukset.